II. ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER DİJİTAL YAŞAM KONGRESİ

(II. International Multidisciplinary Digital Life Congress)

20 - 22 MAYIS 2022, GAZİ ÜNİVERSİTESİ / ANKARA

Yayının Adı : II. ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER DİJİTAL YAŞAM KONGRESİ
Yayınlandığı Ortam : Elektronik Kitap

1. Baskı : Eylül 2022 ANKARA

ISBN : 978-625-8321-85-2

Tüm hakları yazarlarına aittir. Yazarların izni alınmadan kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması yapılamaz. Yalnızca kaynak gösterilerek kullanılabilir.

SONÇAĞ AKADEMİ
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/49 İskitler 06070 ANKARA
T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 093 78 64
www.soncagyayincilik.com.tr
soncagyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika Numarası: 47865

Turgut, G. ve Kışla, T. (2015). Bilgisayar destekli hikâye anlatımı yöntemi: Alanyazın araştırması. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 6(2), 97-121.
Van Gils, F. (2005). Potential applications of digital storytelling in education. In 3rd Twente Student Conference on IT, University of Twente, Faculty of Electrical Engineering, Mathematics and Computer Science, Enschede, February 17-18.
Wang, S. & Zhan, H. (2010). Enhancing teaching and learning with digital storytelling. International Journal of Information and Communication Technology Education (IJICTE), 6(2), 76-87
Yang, Y. T. C. & Wu, W. C. I. (2012). Digital storytelling for enhancing student academic achievement, critical thinking, and learning motivation. A year-long experimental study. Computers & Education, 59(2), 339-352.

Siber Zorbalığı Önleme Ve Mücadele Faaliyetlerinin İncelenmesi

*Arş. Gör. Behiye CANBAZ
*Doç. Dr. Nursel YALÇIN

ÖZ
Son yıllarda hızlı bir şekilde gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, hayatı kolaylaştırmasının yanı sıra güvenlik boyutunda ciddi riskler taşımaktadır. Sosyal medya aracılığıyla bir birey hakkında elde edilen verilerin artmasıyla birlikte siber zorbalık en büyük risklerden birini oluşturmaktadır. Dijital çağ olarak adlandırılan bu dönemde klasik suçlar gibi fiziksel temasa gerek kalmadan internetin verdiği imkânlarla birlikte siber zorbalık vakaları görülmektedir. Siber zorbalık akran zorbalığının bir çeşidi olarak değerlendirilmektedir. Geleneksel akran zorbalığından yola çıkıldığında siber zorbalık, bireylerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak birbirlerine karşı zarar verici davranışlarda bulunmaları olarak tanımlanabilmektedir. Daha çok çocuklar ve gençler arasında gerçekleşen siber zorbalık, sosyal medya üzerinden tehdit etme, küçük düşürme, utandırma, gruptan dışlama, ayrımcılığa maruz bırakma, sahtecilik ve benzeri durumlar olarak görülmektedir. Bu durumu yaşayan bireyler, daha önce yapılan araştırmalarda gözlemlendiği gibi siber zorbalık sonrası depresyon ve kaygı bozukluğu yaşamaktadırlar. Bu durumların teknoloji geliştikçe yaygınlaşmasının sebebi, çocukların, gençlerin, ailelerin ve öğretmenlerin konu hakkında farkındalıklarının düşük olması ve böyle bir durum ile karşı karşıya geldiklerinde ne yapacaklarını bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu durumun önlenmesi için siber zorbalık politikaları ve uygulamaları düzenlenmesi gerekmektedir. Ülkemizde bu konu hakkında yapılan çalışmalar 2000'li yılların başında başlamış ve hala tam olarak yeterliliğe ulaşılamamıştır. Günümüzde ise çeşitli kurumlar ve devletler gerek hukuki boyutta gerekse eğitim boyutunda çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışma da siber zorbalığı önleme ve mücadele kapsamında yapılan çalışmalar incelenmiş ve önerilerde bulunulmuştur.
Anahtar kelimeler: siber zorbalık, siber zorbalıkla mücadele

Examination Of Cyber Bullyıng Preventıon And Combatıng Actıvıtıes

*Behiye CANBAZ
*Nursel YALÇIN

Abstract
Information and communication technologies that have developed rapidly in recent years, in addition to making life easier, carry serious security risks. With the increase in data obtained about an individual through social media, cyberbullying constitutes one of the biggest risks. During this period, called the digital age, cases of cyberbullying are observed along with the opportunities provided by the Internet without the need for physical contact, such as classic crimes. Cyber bullying is considered as a type of peer bullying. Based on traditional peer

bullying, cyberbullying can be defined as individuals engaging in damaging behaviors against each other using information and communication technologies. Cyberbullying, which mostly takes place between children and teenagers, is seen as threatening, humiliating, embarrassing, excluding from the group, discriminating, Decoy and similar situations via social media. Individuals who experience this condition experience depression and anxiety disorders after cyberbullying, as has been observed in previous studies. The reason why these situations become widespread as technology develops is due to the fact that children, young people, families and teachers have low awareness of the issue and do not know what to do when faced with such a situation. In order to prevent this situation, it is necessary to regulate cyberbullying policies and practices. Studies on this issue in our country began at the beginning of the 2000s and still have not fully reached the qualification. Currently, various institutions and states are conducting various studies both in the legal and educational dimension. In this study, studies conducted within the scope of preventing and combating cyberbullying were examined and recommendations were made.
Keywords: cyber bullying, combating cyberbullying

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte günlük hayatta görülen suçlar elektronik ortamlara taşınmaktadır. Çocukları, gençleri, ebeveynleri, eğitimcileri ve bireyleri yakından ilgilendiren en önemli suçlardan biri siber zorbalıktır. Geleneksel akran zorbalığından farklı olan siber zorbalık; "bir kişi ya da grup tarafından elektronik temelli iletişim araçlarının kendini savunamayan bir kurbana karşı zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde her an saldırgan, kasıtlı ve tekrarlı bir biçimde kullanılması" olarak tanımlanmaktadır (Smith, ve diğerleri, 2008). Yapılan çalışmalara göre siber zorbalık, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite öğrencileri arasında yaygın bir şekilde yaşanmaktadır (Topcu-Uzer & Tanrıkulu, 2017). Böylesine yaygın bir şekilde yaşanan bir sorun kişilerde hem davranışsal hem de sağlık açısından sorunlara sebep olmaktadır. Bu sorunlar; yüksek düzeyde kaygı, yalnızlık, depresyon, düşük benlik algısı, düşük akademik performans ve intihar düşüncesinin artması şeklinde sıralanabilmektedir (Özgür, 2020). Toplumsal bir sorun haline gelen siber zorbalık, eğitimcileri, akademik dünyayı ve kanun koyucuları siber zorbalığın yarattığı riskleri, yaygınlığını, neden ve sonuçlarını araştırmaya ve çözüm önerileri üretmeye yönlendirmektedir. Son yıllarda özellikle artan vakalarla birlikte ülkelerin bu konuyla ilgili yapılan araştırmaları ve projeleri desteklediklerı, eğitim politikaları oluşturduğu, eğitimcilerin ailelerle iş birliği halinde süreçleri yönetmeye çalıştıkları görülmektedir (Akca & Sayımer, 2017). Zorbalık eyleminin ölçütüne göre parlama (kırıcı tartışmalar), taciz (kırıcı mesajlar), karalama (kişi hakkında doğru olmayan yazılar paylaşılması), başkasının kimliğine bürünme, dışlama (oyun veya grup bloglarında kişiyi kasıtlı olarak gruptan çıkarma), ifşa (kişiye ait özel bilgileri paylaşma), ısrarlı takip (rahatsız edici mesajları sürekli tekrarla gönderme) olmak üzere 7 farklı siber zorbalık çeşidi bulunmaktadır (Willard, 2007). Bireyleri davranışsal ve sağlık açısından olumsuz etkileyen siber zorbalığı önlemek için çeşitli programlara ihtiyaç vardır. Türkiye'de de siber zorbalıkla ilgili çalışmaların 2007 yılında başladığı ve bu süre içerisinde yapılan çalışmaların sayısının arttığı görülmektedir. Yürütülen çalışma sayılarının artışı siber zorbalık ile ilgili yaşanan sorunun öneminin fark edilmeye başladığının göstergesidir. Bu çalışmalar incelendiğinde eğitimcilerin eğitimi, farkındalık eğitimleri, dijital uygulamalar ve teknik sorunlarla başa çıkma stratejileri geliştirildiği görülmektedir. Ülkelerde çeşitli önleme ve müdahale programları bulunmasına rağmen bu programların derlendiği güncel çalışmalara ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (Özgür, 2020).

YÖNTEM

Çalışmanın amacı doğrultusunda siber zorbalığı önleme ve mücadele çalışmaları hakkında yürütülen çalışmalar literatür taramasıyla incelenmiştir. Türkiye'de ve dünya'da siber zorbalığı

önleme ve mücadele faaliyetlerinin niteliklerinin incelenebilmesi için bu çalışmada sistematik bir içerik analizi yapılmıştır. Böylelikle, ülkemizde ve dünya çapında kullanılan, siber zorbalığa yönelik bilimsel kanıta dayalı önleme programlarının güncel durumu ortaya konularak ileride yapılacak önleme ve müdahale programı çalışmalarına ışık tutması amaçlanmaktadır. Araştırmanın veri kaynağına siber zorbalığı önleme programlarına, Nisan ve Mayıs 2022 tarihleri arasında, Google Scholar, EBSCOHost, ERIC veritabanları taranarak elde edilen çalışmalara ek olarak elde edilen çalışmaların kaynakçaları da kontrol edilerek ulaşılmıştır.

SİBER ZORBALIĞI ÖNLEME ÇALIŞMALARI

Ülkemizde siber güvenlik çalışmalarının çok eski bir geçmişi bulunmamaktadır. Ancak konuyla ilgili yapılan çalışmalar vardır. Bilgisayar Olaylarına Müdahale Ekibi (TR-BOME), TÜBİTAK Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojiler Araştırma Merkezi (BİLGEM) bünyesinde kurulmuş ve faaliyete geçirilmiştir. Siber güvenliğe ilişkin olarak makro planda atılmış en somut adım 2012/3842 sayılı "Ulusal Siber Güvenlik Çalışmalarının Yürütülmesi, Yönetilmesi ve Koordinasyonuna İlişkin Karar" başlıklı Bakanlar Kurulu Kararıyla gerçekleşmiştir. Kurul Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı başkanlığında Dışişleri, İçişleri, Milli Savunma, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı müsteşarları, Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarı, Genelkurmay Başkanlığı Muhabere Elektronik ve Bilgi Sistemleri Başkanı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı, TÜBİTAK Başkanı, Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanı, Telekomünikasyon İletişim Başkanı ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanınca belirlenecek bakanlık ve kamu kurumlarının üst düzey yöneticilerinden oluşmaktadır. Kurulun ilk toplantısı 24 Aralık 2012'de yapılmıştır. Bunun yanında kararda, ulusal siber güvenliğin sağlanması için politika, strateji ve eylem planlarının hazırlanması görevinin Ulaştırma Bakanlığına verildiği belirtilmiştir. Bu madde uyarınca Ulaştırma Bakanlığı, ilgili kurum ve kuruluşların da görüşünü alarak bir siber güvenlik eylem planı hazırlamıştır. Ancak eylem planı bu makalenin kaleme alındığı tarihte henüz kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Siber güvenliğe ilişkin önemli hususları içerdiği belirtilen eylem planının uygulamaya geçirilebilmesi durumunda bu alanda önemli bir mesafenin alınacağı yetkililerce ifade edilmektedir (Hekim & Başıbüyük, 2013).

Bakanlar Kurulu Kararında; Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına verilen görevler arasında "ulusal bilgi teknolojileri ve iletişim altyapısı ve sistemleri ile veritabanlarının güvenliğini sağlamaya, kritik altyapıları belirleyerek bunlara yönelik siber tehdit ve saldırı izleme, müdahale ve önleme sistemlerini oluşturmaya, ilgili merkezleri kurmaya, kurdurmaya, bu sistemlerin denetimi, işletimi ve sürekli güçlendirilmesine yönelik" çalışmalar yapmak sayılmaktadır. Bu kapsamda Bakanlar Kurulu Kararı ile "2013-2014 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı" kapsamında, Ülkemizin siber güvenliğine karşı siber ortamda ortaya çıkan tehditlerin belirlenmesi, muhtemel siber saldırı ve olayların etkilerini azaltılması veya ortadan kaldırılmasına yönelik önlemlerin geliştirilmesi ve belirlenen aktörlerle paylaşılması amacıyla Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu bünyesinde 27/05/2013 tarihinde Ulusal Siber Olaylara Müdahale Merkezi (USOM, TR-CERT) oluşturulmuştur. USOM, Siber güvenlik olaylarına maruz kalan bilişim sistemlerine yönelik koruyucu tedbirlerin alınması konusunda faaliyetlerde bulunur. Ayrıca yapılan siber güvenlik çalışmaları esnasında konusu suç teşkil eden bulgular ile karşılaşılması halinde adli makamlar ve kolluk kuvvetleri ile koordinasyon içerisinde hareket etmektedir. Bunların yanı sıra USOM, ülkemizdeki kamu kurum ve kuruluşları, internet servis sağlayıcıları, özel sektör kuruluşları ve diğer internet aktörleri ile birlikte gerekli çalışmaları yapar. Siber güvenlik farkındalık faaliyetleri kapsamında Sektörel ve Kurumsal SOME'lere, üniversitelere, siber güvenlik topluluklarına yönelik olarak siber güvenlik eğitimi faaliyetlerinde bulunur. Ulusal ve uluslararası sivil, askeri siber güvenlik tatbikatlarına, NATO tatbikatlarına, konferanslara, çalıştaylara ve toplantılara katılım sağlamaktadır. Ayrıca uluslararası iş birliği çerçevesinde siber tehditlerin bertaraf edilmesi adına diğer CERT

(Computer Emergency Response Team)'lerle iş birliği yapmaktadır. Uluslararası Siber Güvenlik Tatbikat ve Organizasyonlarına katılım sağlamaktadır (USOM, 2013).

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından 22 Kasım 2011 tarihinde "Güvenli İnternet Hizmeti" uygulanmaya başlamıştır (Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2011a, 2011b). Bu hizmet ile aileler, internetin olumsuz içeriklerinden olan pornografik sitelerden, uyuşturucu ticareti yapan sitelerden, şiddet içeren sitelerden, ırkçılık ve nefret suçları üzerine yayın yapan sitelerden, suç işlemeyi anlatan sitelerden, terör propagandası yapan sitelerden, dolandırıcılık sitelerinden talebe bağlı ve ücretsiz olarak korunma imkânına sahip olmaktadırlar (BTK, 2019).

Bunlara ek olarak Bilgi teknolojileri ve iletişim kurumu 2017 yılında Samsung Electronics ile ortak olarak "Siber Zorbalık Farkındalık Projesi" başlatmıştır. Bu proje kapsamında ailelere, öğretmenlere, öğrencilere ve eğiticilere siber zorbalık konusunda eğitim verilmektedir (BTK, 2017).

BTK tarafından İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi için "İhbarWeb" platformu kurulmuştur. Sosyal paylaşım sitelerinde kişilik haklarını ihlal ettiğini düşündüğünüz ilgili kanunun 8. maddesinde yer alan suçlarla ilgili gereğinin talep edilmesi için 23 Kasım 2007'den beri www.ihbarweb.org.tr platformu yayındadır. Bu platformda intihara yönlendirme, çocukların cinsel istismarı, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımının kolaylaştırılması, sağlık için tehlikeli madde temini, müstehcenlik, fuhuş, kumar oynanması için yer ve imkân sağlanması, Atatürk aleyhine işlenen suçlar şikâyet edilebilmektedir (btk, 2020).

Okullarda Siber Zorbalığı Önleme Çalışmaları

2017 yılında Sakarya Üniversitesi öğretim elemanları tarafından yapılan "Lise Öğrencilerinde Sanal Zorbalığın Yaygınlığı ve Önleme Programının Etkililiği" adında TÜBİTAK projesi yapılmıştır. Proje için hazırlanan program siber zorbalığa maruz kalan ya da siber zorbalık yapan ergenlerde ortaya çıkan problemlerin azaltılmasına yönelik olarak yaşadıkları durum hakkında bilgi sahibi olmaları, farkındalık kazanmaları ve bu durumla baş etme becerileri geliştirmeleri genel amacıyla hazırlanmıştır. Genel amaç doğrultusunda kısa süreli terapi, bilgilendirme, anlatım, ısınma oyunları, tartışma, küçük grup etkinlikleri uygulanarak çalışmanın yürütüldüğü belirtilmektedir. Lise öğrencilerinin siber zorbalığa yönelik farkındalıklarını ve baş etme stratejileri bilgi düzeyini artırmak amacıyla geliştirilen psikoeğitim programı uygulanarak etkililiği test edilmiştir. Sonucunda ise programın uygulandığı deney grubunun siber zorbalık farkındalığının ve siber zorbalıkla baş etme stratejilerine yönelik bilgi düzeyinin kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı derecede arttığı ve bunların izleme testine kadar geçen sürede kalıcı olduğu tespit edilmiştir (Ayas, 2017).

Tanrıkulu (2013) yaptığı deneysel çalışmada, siber zorbaca davranışları azaltmayı amaçlayan grupla psikolojik danışma programının etkililiğini test etmiştir. Hazırladığı program gerçeklik terapisi yönelimlidir, 10 oturumdan oluşmakla beraber her oturum 70 dk. sürmektedir ve lise öğrencilerine yöneliktir. Hazırladığı programın amaçları arasında siber zorbaca davranışlar sergileyen öğrencilerin bu davranışlara karşı duyarlılık kazanmaları, davranışlarının sonuçlarını fark etmeleri ve sorumluluk almaları, kendilerinin ve karşılarındaki kişilerin duygularını fark etmeleri, sosyal ilişkilerini olumlu yönde geliştirmeleri bulunmaktadır (Tanrıkulu, 2013).

Peker (2013) yaptığı deneysel çalışmada, problemli internet kullanımı ve siber zorbalık sorunu ergenlere yönelik insani değerler yönelimli psiko-eğitim programı geliştirip etkililiğini araştırmıştır. Hazırladığı program insani değerler yönelimlidir, 9 oturumdan oluşmanın yanında her bir oturum 75 dk. Sürmektedir. Programın ilk iki oturumu yapılandırma süreci ile ilgiliyken diğer oturumlar insani değerler, problemli internet kullanımı ve siber zorbaca davranışlarla ilgilidir. Programın amaçları arasında, öğrencilerin insani değerleri tanımalarına yardımcı olmak, problemli internet kullanımı ve siber zorbalıkla ilgili genel bilgilere sahip olmak, problemli internet kullanımı ve siber zorbaca davranışların farkında olmak, bu tür

davranışları tanıyabilmek, anlayabilmek ve denetleyebilmek, öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojilerini doğru bir biçimde kullanmalarına yardımcı olmak vardır (Peker, 2013).

Tamer (2014) yaptığı çalışmada, ergenlere yönelik teknolojik farkındalık geliştirme programı uygulamış ve programdan elde edilen nitel veriler incelenmiştir. Bu çalışmada bilgilendirme nitelikli teknolojik zorbalık farkındalık eğitimi söz konusudur. 60 dakikalık seminer formatında yapılmıştır. Eğitim programının amaçları arasında, teknolojik zorbalığı tanımlama, çevrim içi ve çevrim dışı zorbalığın farkını bilme, teknolojik zorbalık mağduru bireylerin duyguların farkına varma, teknolojik zorbalığı yapanların kim olduklarını söyleyebilme, teknolojik zorbalığa maruz kalanların neler yapabileceği hakkında bilgi sahibi olma bulunmaktadır.

Baştak ve Altınova (2015) yaptığı deneysel çalışmada, yaratıcı drama yöntemiyle hazırlanan bir programın lise öğrencileri üzerinde siber zorbalık duyarlılığını test etmektedir. Hazırladığı program, lise öğrencilerine yönelik yaratıcı drama şeklindedir ve 13 oturumdan oluşmaktadır. İlk dört oturum, doğaçlamanın genel özellikleri ve temel ilkelerine yöneliktir. Diğer oturumlar ise siber zorbalıkla ilgilidir. Yapılan drama çalışmasının sonucunda öğrencilerin siber zorbalık duyarlılıklarının arttığı görülmüştür (Baştak & Altınova, 2015).

Okul idareleri siber zorbalıkla mücadelede internet kullanımını engellemek ya da internet kullanımı konusunda korkutmak yerine bilinçli internet kullanımının öğretilmesinin daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça bilinçli internet kullanımının arttığı belirtilmektedir. Konu hakkında yapılabilecek bilgilendirme çalışmalarının yapılabileceği en iyi yerin okul olduğu vurgulanmaktadır. Okullardaki BT derslerinde yapılan bilgilendirme eğitimlerinin etkili olduğu belirtilmektedir. Ders içerisinde internette yaşanabilecek olumsuz durumlarla ilgili bilgilendirmeler karşılaşılabilecek riskler hakkında farkındalık yaratmaktadır. Bu farkındalık süreçlerinde okul, aile ve toplum iş birliği halinde olmalıdır (Aşıcıoğlu & Akcan, 2020). Diamanduros, Downs ve Jenkins (2008) yürüttükleri çalışmada, okul psikologlarının siber zorbalığın önlenmesinde etkin rol oynadıklarını belirtmektedirler. Siber Psikologların görevlerini; siber zorbalık hakkında farkındalık geliştirebilecek etkin bir lider olmak, konu ile ilgili anketler uygulamak, zorbalığı önleyici program hazırlamada etkin olmak, müdahale edici stratejiler hazırlamak, diğer çalışanlarla birlikte iş birliği içinde çalışarak politikalar geliştirmek şeklinde tanımlanmaktadır (DIAMANDUROS, DOWNS, & JENKINS, 2008).

İdari ve Hukuki Çerçevede Siber Zorbalığı Önleme Çalışmaları

Maviş (2021) tarafından "ceza hukuku boyutuyla siber zorbalık" adlı çalışmada ülke bazında siber zorbalığın ceza hukuku boyutundan bahsedilmektedir. Amerika da siber zorbalık düzenlemeleri her eyalette farklılaşmaktadır. Arkansas ve Louisiana eyaletlerinde siber zorbalık ayrı bir suç olarak düzenlenmiş iken, diğer pek çok eyalette ceza mevzuatına dahil edilmiştir. 2015 yılında Yeni Zelanda'da dijital yolla verilen zararlara yönelik özel bir yasa (Harmful Digital Communications Act) kabul edilmiştir. 2016 yılında Avusturya Ceza Kanunu'nun 107c. Maddesinde telekomünikasyon ya da bilgisayar sistemleri vasıtasıyla ısrarlı tacizde bulunulması suç olarak düzenlemiştir. Siber zorbalık, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte, kimi hallerde çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen bu tür saldırıların cezalandırılması söz konusu olabilir. Özellikle hakaret, tehdit, şantaj, kişilerin huzur ve sükunu bozma, cinsel taciz, özel hayatın gizliliğini ihlal, kişisel verilerin kaydedilmesi, verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme gibi suç tiplerinin dikkate alınması gerekir. (Maviş, 2021).

İngiltere'de siber zorbalığı da içine alan "Taciz Eyleminden Korunma Kanunu", "Kriminal Adalet ve Kamu Düzeni Yasası", "Kasti Eylemlere Yönelik İletişim Yasası" ve "Telekomünikasyon Yasası" bulunmaktadır (Akca, Sayımer, Salı, & Başak, 2014).

Siber suçlarla mücadele Türk Ceza Kanunu, Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi, Emniyet Genel Müdürlüğünce alınan önlemler ve öğrenciler açısından Millî Eğitim Bakanlığı mevzuatı çerçevesinde ulusal ve uluslararası mevzuatta düzenlenmektedir (Akar, 2019). Okul ortamında

bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarıyla gerçekleştirilen olumsuz davranışlar disiplin cezası kapsamına alınmıştır.

Kolluk hizmetleri, suçu önlemek ve önlenemeyen suçların takibini yapmak olarak tanımlanmaktadır (Taşçı & Can, 2015). Polis görevini yerine getirirken, kendisine görev ve sorumlulukları veren belli başlı kanunlar bulunmaktadır. Siber suçlarla ilgili polise yetki ve sorumluluk veren kanunlar; Türkiye'nin iç mevzuatında siber suçlarla ilgili ilk defa, 1991 yılında 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda, (TCK) 3756 sayılı kanunla Md. 525/a, b, c ve d maddeleriyle eklenen Bilişim Alanında Suçlar bölümüyle girmiştir. 2004 yılında çıkarılan 52373 sayılı yeni TCK'da siber suçlar, siber suçların güncel gelişimi göz önüne alınarak oldukça ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

Siber suçların takibi, suç delillerin elde edilmesi, şüphelilerin yakalanması, muhafazası gibi kolluk faaliyetlerinin Cumhuriyet Savcılarının gözetiminde icrası sırasında polisin uyacağı usul ve esaslar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunda açıklanmaktadır.

Dünya'da Siber Zorbalığı Önleme Çalışmaları

Siber zorbalık hakkında Amerika Birleşik Devletleri'nide hükümetin yürüttüğü "Zorbalığı Önleme ve Farkındalığı Arttırma" programı bulunmaktadır. Hükümetin dışında siber zorbalığı önlemek için faaliyetler yürüten organizasyonlar vardır. "Cyberangels" (Siber Melekler) organizasyonu eğitim ile beraber siber zorbalığın önlenmesini amaçlamaktadır. "Siber Zorbalığa Son" (ETCB) organizasyonu ise farkındalığı artırmak, öğrencileri, eğitimcileri ve ebeveynleri siber zorbalığa son vermek için harekete geçirmeyi amaçlamaktadır(https://endcyberbullying.org/about-us/) (Akca & Sayımer, Siber Zorbalık Kavramı, Türleri ve İlişkili Olduğu Faktörler: Mevcut Araştırmalar Üzerinden Bir Değerlendirme, 2017). Siber zorbalığı önlemeye yönelik Kowalski, Agatston ve Limber (2008) tarafından "Cyber Bullying A Prevention Curriculum for Grades 6-12" programı geliştirilmiştir. Bu program siber zorbalıkla ilişkili tutum ve davranışlara yöneliktir. Programların amacı öğretmen, öğrenci ve ailelerin farkındalığını artırmak, siber zorbalık olaylarıyla karşılaştıklarında nasıl davranabilecekleri ve siber zorbalık amacıyla kullanılan araçların nasıl olumlu kullanılacağını öğretmektir. 3-5. Sınıflar için geliştirilen program 5 oturumdan oluşmaktadır. Bu oturumlarda aile, öğretmen ve öğrenciye yönelik bilgi ve materyaller sunulmaktadır. İlk iki oturumda siber zorbalığın ne olduğu, üçüncü oturumda siber zorbalığın insanları nasıl etkilediği, dördüncü oturumda doğru teknoloji kullanımı, beşinci oturumda ise siber zorbalığa uğrandığında yapılabileceklerle ilgili bilgiler sunulmaktadır. 6-12. Sınıflar için geliştirilen program 8 oturumdan oluşmaktadır. Bu oturumların ilk beşinde siber zorbalıkla ilgili gerçek hayat hikayelerinden yararlanılarak 3.5. sınıf oturumundaki konular ele alınmaktadır. Kalan oturumlarda ise olumlu sanal ortamlar oluşturmayla ilgili bilgiler sunulmaktadır. Bu programlarla birlikte CD verilmekte ve bir web sayfasına yönlendirme yapılmaktadır (Limber, Kowalski, & Agatston, 2008).

Araştırmacılar (Cowie ve Colliety, 2010; Grigg, 2010) geleneksel zorbalığı önlemede kullanılan bazı yolların siber zorbalık için de kullanılabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu yollardan okulda olumlu bir hava yaratma, sınıf için gelişmiş sosyal politikalar içeren kurallar oluşturma ve çatışma konusunda danışmanlık siber zorbalık müdahalelerinde kullanılabilir. Öğrencilerin zorbalığa şahit olması halinde buna karşı etkisiz durmak yerine mücadeleye katkıda bulunması önemlidir. Okulda yapılacak sosyal yardımlaşma ve öğrenciler arası diyalogu artırıcı etkinliklerin öğrencilerin zorbalığa karşı yalnızca izleyici kalmalarının önüne geçtiği, mağdur sayısını azalttığı ve öğrencilerin farkındalıklarını artırdığı görülmüştür.

Doane (2011) üniversite öğrencilerinde siber zorbalık davranışları azaltmak ve siber zorbalık yapanların mağdurlara karşı empati duymalarını sağlamak için kısa süreli bir video programı hazırlamıştır. Program üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların bilgisayar ve diğer elektronik araçların kullandıklarında yaşadıkları olumsuz deneyimleri hakkında bilgi

toplamak ve zaman içerisinde bu deneyimleri nasıl algıladıklarını belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bölüm 50 dakika sürmektedir. Katılımcılara bilgisayar ve diğer Elektronik araçları kullandıklarında yaşadıkları olumsuz iletişim ve deneyimleri hakkında online olarak gönderilen anketi doldurmaları istenmiştir. Anketi doldurduktan sonra katılımcılara siber zorbalıkla ilgili 10 dakika süren altı kısa video izletilmiştir. Video izletildikten sonra katılımcılara video ile ilgili sorular sorulmuştur. Birinci bölüm bittikten sonra yaklaşık bir ay sonra katılımcılar ikinci bölüm için davet edilmiştir. Bu bölüm 20 dakika sürmüştür. Bu bölümde katılımcılara bilgisayar ve diğer elektronik araçların kullanımı ile ilgili online soruları cevaplamaları istenmiştir. İkinci bölüm bittikten sonra yaklaşık beş ay sonra katılımcılar üçüncü bölüm için çağrılmıştır. Bu bölümde 20 dakika sürmektedir. Yine bu bölümde katılımcılara bilgisayar ve diğer elektronik araçların kullanımı ile ilgili online soruları cevaplamaları istenmiştir. Araştırmanın sonucu bir ay sonra değerlendirildiğinde siber zorbalık davranışlarının azaldığı, siber zorbalık yapma niyetlerinin değiştiği, siber zorbalık hakkında bilgi ve bilinç düzeylerinin arttığı görülmektedir (Doane, Pearson, & Kelley, 2014). ABD'de devlet tarafından yürütülen siber zorbalığı önleme eğitimleri kapsamında birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda hazırlanan www.stopbullying.gov adlı internet sitesi aracılığı ile çocuklara, gençlere, genç yetişkinlere, ebeveynlere ve eğitimcilere yönelik öneri ve bilgiler verilmektedir. Bu öneri ve bilgilerin içeriğini genel olarak, rahatsız edici e-mail, çağrı, telefon, yazılı mesajları engellemeye yönelik bilgiler, ebeveynler ve eğitimciler için mağdurları tespit etme ve mücadele için eğitim programı hazırlamaya yardımcı bilgiler, eğitimlerde kullanılmak üzere halkın ve öğrencilerin anlama seviyesine uygun okuma materyali, sesli ve görüntülü araçlar oluşturmaktadır (Morales, 2011). Ayrıca siber zorbalığı engellemeye yönelik bilgisayar programları hazırlama çabaları da bulunmaktadır (Liang, 2010).

SONUÇ

Eğitim açısından bakıldığında internet sayesinde bilgiye erişim oldukça kolay hale gelmiştir. Kmlerce uzak olan her şeye sadece bir tık kadar yakından erişmek mümkün olmaktadır. Bu imkânın faydalı ya da zararlı olması tamamen kullanım amacına bağlıdır. İnternetin bireyler tarafından amacı dışında kullanımı ile siber zorbalık kavramı ortaya çıkmıştır. Bu bireyler interneti diğerleri ile dalga geçilebilecek bir ortam olarak kullanmaktadırlar. Buna ek olarak bu durumu eğlence için yaptıkları yönünde savunmaktadırlar (Akca, Sayımer, Salı, & Başak, 2014). Özellikle gençlerin bu anlayışa sahip olduğu belirtilmektedir. Çocuklar arasındaki geleneksel akran zorbalığı artık yerini siber zorbalığa bırakmıştır. Akran zorbalığı, siber zorbalıkla benzer özellikler gösterse birçok yönden farklılıkları bulunmaktadır. Geleneksel akran zorbalığında zorbalığı yapan ve kurban aynı ortamda bulunmakta iken, siber zorbalıkta zorbalığı yapan genellikle kurban tarafından bilinmemekte ve zorbalık günün her saatinde olabilmektedir. Zorbalık yapan kişinin görünür olmaması o kişiyi daha da cesaretlendirmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte artan siber zorbalık karşısında Türkiye ve dünya kapsamında çocukların, ailelerin ve okulların, kurumların idari ve hukuki çerçeve de yaptıkları ve yapabilecekleri çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Siber zorbalığın ne olduğu, nasıl önlenebileceği ve psikolojik etkileri bilinmelidir. Okullarda öğrenci, okul ve veli iş birliği sağlanarak siber zorbalıkla mücadele planlarının oluşturulmalıdır. Okul yöneticileri, çalışanlar, aileler ve çocukları bilinçlendirmelidir. Siber zorbalıkla karşılaşmadan tedbirler alınmalıdır. Kurallar, yaptırımlar belirlenmeli, güvenli internet ve cep telefonu kullanma konusunda toplum bilgilendirilmelidir. Bireylere siber zorbalığa uğradıklarında www.ihbarweb.org.tr veya ihbarhatti.meb.gov.tr adreslerine başvurabilecekleri öğretilmeli, ihtiyaç duyulduğunda okul çalışanlarının ve ailelerinin onlara destek vereceği güven sağlanmalıdır. Siber zorbalığı yapan kişilerin belirlenip, neden bu tür davranışlarda bulunduklarının sebepleri belirlenmelidir. Gerekirse bu konuda profesyonel destek almaları sağlanmalıdır. Fakat bu destek sağlanmaya

çalışırken bireylerin teknoloji hakkında kaygı hissetmesi değil, bilinçli bir şekilde teknolojiyi kullanabilmeleri sağlanmalıdır.

Siber zorbalık çağımızın hastalığı durumuna gelmiştir. Yapılan çalışmalarda siber zorbalığın kişilerin psikolojisini bozduğu, kaygı bozukluğu, uyku problemi ve özgüven eksikliği gibi olumsuz sonuçlara yol açtığı belirtilmektedir. Bu tür olumsuzlukların yaşanmaması için siber zorbalık bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, zorbalık ile karşılaşıldığında hukuksal haklarının neler olduğu öğretilmelidir. Toplumun her kesimine ilgili eğitimler verilmeli, yeni medya okuryazarlığı hakkında bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Türk Ceza Kanunu ile beraber 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'da siber zorbalık ile ilgili yaptırımlar belirtilmektedir. Mağduriyet yaşayanların haklarını savunması ve bu tür davranışların cezasız kalmaması için bu konuda destek sağlanmalıdır (Dursun, Gökçe, & Aytaç, 2020).

KAYNAKÇA

Akar, F. (2019). Okula Yansıyan Siber Zorbalık: İdari ve Hukuki Önleme Yolları. 466-476.

Akca, E. B., & Sayımer, İ. (2017). Siber Zorbalık Kavramı, Türleri ve İlişkili Olduğu Faktörler: Mevcut Araştırmalar Üzerinden Bir Değerlendirme. Online Academic Journal of Information Technology, 1-20.

Akca, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B., & Başak, B. E. (2014). Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri. Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi, 2, 17-30.

Aşıcıoğlu, F., & Akcan, G. (2020). Siber Zorbalığı Önleme Stratejileri: Bütüncül Bir Yaklaşım. Ö. E. (Dü.) içinde, Siber Psikoloji (s. 76-85). Ankara.

Ayas, T. (2017, Kasım). Lise Öğrencilerinde Sanal Zorbalığın Yaygınlığı ve Önleme Programının Etkililiği. (Tübitak, Dü.) Sakarya, Türkiye.

Baştak, G., & Altınova, H. H. (2015). Lise Öğrencilerinde Yaratıcı Drama Yöntemiyle Siber Zorbalık Hakkında Duyarlılık Oluşturma. Yaratıcı Drama Dergisi, 10(1), 91-102.

BTK. (2017, Kasım 30). Basın Odası: https://www.btk.gov.tr/haberler/cocuklarimiz-icin-olumlu-her-calismaya-destek-verecegiz adresinden alındı

BTK. (2019, Haziran). BTK. Nisan 2022 tarihinde Bilinçlendirme: https://internet.btk.gov.tr/guvenli-internet-hizmeti adresinden alındı

btk. (2020). ihbarweb. Nisan 2022 tarihinde ihbarweb: https://www.ihbarweb.org.tr/hakkimizda.html adresinden alındı

Btkakademi. (2022). Btkakademi. 2022 tarihinde Siber Zorbalık Nedir? ve Nasıl Önlenir?: https://www.btkakademi.gov.tr/portal/course/player/deliver/siber-zorbalik-nedir-ve-nasil-oenlenir-17010 adresinden alındı

DIAMANDUROS, T., DOWNS, E., & JENKINS, S. J. (2008). The role of school psychologısts in the assessment, prevention and intervention cyberbullying. 45(8), 693-704.

Doane, A. N., Pearson, M. R., & Kelley, M. L. (2014). Predictors of cyberbullying perpetration among college students: An application of the Theory of Reasoned Action. Computers in Human Behavior, 36, 154–162.

Dursun, S., Gökçe, A., & Aytaç, S. (2020). Siber Zorbalık: Üniversites Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. International Journal of Social Inquiry, 13(2), 465-485.

Hekim, H., & Başıbüyük, O. (2013). SİBER SUÇLAR VE TÜRKİYE'NİN SİBER GÜVENLİK POLİTİKALARI. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 4(2), 135-158.

Karaman, G., & Ünsal, H. (2017). Ortaokul Rehber Öğretmenleri, Bilişim Teknolojileri Öğretmenleri ve Yöneticilerinin Okullarda Yapılan Siber Zorbalık Çalışmalarıyla İlgili Görüşleri ve Siber Zorbalığın Önlenmesiyle İlgili Önerileri. Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(2), 62-85.

Liang, W. (2010). Cyberbullying, Let the Computer Help. Journal of Adolescent Health, 47, 209-210.
Limber, S. P., Kowalski, R. M., & Agatston, P. W. (2008). Cyberbullying A Prevention Curriculum for Grades On Demand 6-12 (3 Year). Hazelden.
Maviş, V. (2021). Ceza Hukuku Boyutuyla Siber Zorbalık. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2456-2500.
Morales, M. (2011). Cyberbullying. Journal of Consumer Health On the Internet, 15(4), 406-419.
Özgür, H. (2020). A Systematic Review on Cyberbullying Interventions and Preventions. International Journal of Education, 9(1), 11-26.
Peker, A. (2013). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi.
Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 49(4), 376-385.
Tanrıkulu, T. (2013). Siber zorbalıkla ilgili değişkenlerin incelenmesi ve gerçeklik terapisi yönelimli bir müdahale programının siber zorbaca davranışlar üzerindeki etkisi.
Taşçı, U., & Can, A. (2015). TÜRKİYE'DE POLİSİN SİBER SUÇLARLA MÜCADELE POLİTİKASI: 1997-2014. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(2), 229-248.
Topcu-Uzer, Ç., & Tanrıkulu, İ. (2017). Siber Zorbalığı Önleme ve Müdahale Programları: Ulusal Bir Alanyazın Taraması. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(1), 1-17.
USOM. (2013). USOM. Nisan 2022 tarihinde USOM Hakkında: https://www.usom.gov.tr/hakkimizda adresinden alındı
Willard, N. (2007). Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress.
Yetim, S. (2014). Siber Suçlar, Yargılama Yetkisi Ve Yeni Bir Model Önerisi. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 17, 177-230.
Yılmaz, Ü., & Duman, B. (2019). Artırılmış Gerçeklik Teknolojisinin Lojistik Faaliyetleri Üzerine Olan Etkilerinin İncelenmesi. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 2(3).

Sosyal Medya Uygulamalarının Turizm Destinasyon Markalaşması Üzerine Etkisi: Datça Örneği

*Dr. Ayberk GÜÇLÜ

ÖZ

Küresel dünyada; teknoloji devrimi sonucu insan hareketliliği artmış, dijital devrim sonucu bireylerin yaşam ve düşünce tarzında büyük bir değişim yaşanmıştır. İnternet kullanımının yaygın hale gelmesi ile tüm sektörler gibi turizm sektörü de istediği pazara kolay bir şekilde ulaşabilmekte; pazarlama ve yönetim konusunda bir avantaj elde etmektedirler. Özellikle online alışverişin dünyada birçok tüketici tarafından kullanılması ve bunun bir alışkanlık haline gelmesi, kentlere seyahat ve turizmin online alışverişte pazar haline gelmesine neden olmuştur. Bu dijital değişim ve gelişime ayak uyduramayan kentler markalaşma konusunda sınıfta kalabilmektedir. Kentler turizm pazarlaması ve markalaması için sanal ve artırılmış gerçeklik uygulamaları, bulut bilişim teknolojileri, robot teknolojileri, nesnelerin interneti ve yapay zeka uygulamaları yanında en etkili olarak sosyal medyanın kullanımını (Web 2.0) kullanmaktadırlar. Sosyal medyada tüketiciler (turistler), ziyaret ettikleri kentler hakkında görüşleri ve düşüncelerini olumlu ve olumsuz şekilde Youtube, Facebook, İnstagram, Vk gibi platformlarda ya da TripAdvisor, Trivago gibi turizm platformlarında paylaşmaktadırlar. Bu iletişim tüketicilerin pazar tercihinde kararını etkilemektedir. Bu nedenler turizm kentleri sosyal medya platformları ile tüketicilere ulaşmalı ve daha etkin bir iletişim kurarak, güvenilir bir marka oluşturmalıdır. Her bir destinasyon için yapılan paylaşım, yorum ve beğeni tüketicilerin güven duygusunu arttırmakta ve markalaşma konusunda diğer destinasyonların